

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կես տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редація „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տէլէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւններ համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ.
Տէլէֆոն № 253.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՅ 1899 ԹԻԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(27-րդ ՏԱՐԻ)

ԴՐԱՅԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԿՐԻ

ՄՇԱԿԸ, ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՄ Է ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԱՍՔ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄ. «Մշակ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ռ., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ռ., եօթ ամսվանը՝ 7 ռ., վեց ամսվանը՝ 6 ռ., հինգ ամսվանը՝ 5 ռ., չորս ամսվանը՝ 4 ռ., երեք ամսվանը՝ 3 ռ., երկու ամսվանը՝ 2 ռ. և մի ամսվանը՝ 1 ռուբլի:
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՐԱՄԱՐԱՏԱՆԸ (Բաղարնայա և Բարձրակայա փողոցների անկիւն):

Կայրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցեով. ТИФЛИСЪ, Редація „МШАКЪ“; իսկ արտասահմանից՝ ТИФЛИС, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

Ա Պ Ա Ռ Ի Կ Բ Ա Ժ Ա Ն Ո Ր Դ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Վ Է Ը Ն Գ Ո Ւ Ն Վ Ո Ւ Մ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դառն դասից յետոյ.—ՆԵՐԳԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.
Մամուլ. Նամակ Թէօֆոսիայից. Նամակ Լիլարից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱՎԱՆ. Իմ նամակները:

ԴԱՌՆ ԴԱՍԻՑ ԵՅՏՈՑ

Եւրոպական լրագիրները հայորդում են, որ Սպանիան, իր ծանր պարտութիւնից յետոյ, փոխել է իր ներքին և արտաքին քաղաքականութիւնը և վճռել է նուրիշ երկրի ոյժերը արդիւնագործութեան զարգացման և ժողովրդական բարեկեցութեան: Կազմվել են և կազմվում են ընկերութիւններ, որոնք նպատակ են դրել բարձրացնել երկրի հարստութեան մակերեւոյթը: Կառավարութիւնը ինքը ձեռնարկել է բարեփոխութիւնների մի ամբողջ սխառմի, որ պէտք է Սպանիայի տնտեսական և հասարակական դրութիւնը բարելաւ և կարելի չափ մոռացնել տայ

այն մեծ և անդառնալի կորուստը, որ կրեց երկիրը իր ղեկավարների անշնորհքութեան և մոլորութիւնների պատճառով: Սպանիացիները, ոգևորված իրանց երկրի ներքին այդ շարժումով, սկսում են հաւատալ, որ Սպանիան դեռ կարող է պատուով պահպանել իր գոյութիւնը և յայտնի դեր խաղալ միջազգային գործերում: Երկրի ինտելիգենտ ոյժերը կոչ են անում միացնել իրանց ցրված ոյժերը և փոխարինելով նախկին զինուորական հայրենասիրութիւնը կուլտուրական և գաղափարական հայրենասիրութեամբ՝ ազատել երկիրը այն անկումից, որի առաջ են կանգնած է այժմ: Կառավարական մի խտուղ յանձնաժողով փորձեր է անում բուսցնելու Սպանիայի հարաւում այն բոյսերի մի մասը, որ մինչև այժմ ստացվում էին Կուբա և Ֆիլիպիններից: Առանձին փորձերը ցոյց են տուել, որ այդ երկիրը, բացի իր հուշակված զինվորից, ընդունակ է արդիւնաբերել ծխախոտ, բամբակ, շաքարի ձակնդեղ և ուրիշ թանգազին արդիւնքներ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱՎԱՆ

Ի Մ Ն Ա Մ Ա Կ Ն Ե Ր Ը

I

Թանգազին բարեկամ.

Ես քեզ վաղուց խոստացել էի հաղորդել իմ ապաւորութիւնները Պետերբուրգի կեանքից, խոստացել էի գրել քեզ այստեղի հասարակութիւնից, մամուլից, գրականութիւնից ուշադրութեան արժանի երևոյթները, բայց ճակատագրի, թէ իմ ծովային երկրորդ զբոսը, բայց ճակատագրի, այժմ դեռ վարանում էի: Քո վերջին նամակը նորից յիշեցրեց ինձ հնացած խոստումս և օգնեց Բուրիկոնն անցնելու: Լաւ է ուշ, բայց երբեք:

Առաջին նամակս գրում եմ քեզ իբրև մի ներածութիւն յետագայ գրելիքներիս: Այս անգամ իմ ցանկութիւնն է կանգնեցնել քո առաջ մի եկրան, որի վրա ապագայ նամակներուս մտադիր եմ ցոյց տալ մի քանի զինուորական պատկերներ: յայտնելի հասարակական կեանքի երևոյթներից: Որքան կը հպատակվի գրելս իմ ցանկութեան և մտքերիս, դա, ի հարկէ, դուրս է ինձ համար սկզբից որոշել, մանաւանդ որ

այդ մտքերը այնքան շատ են և այնքան անկարգ դասաւորված իրանց պահպանումում. զուցէ զինուոր մի տեսլիքների տեղ քեզ կը վիճակվի մեռած պատկերների հանդիսատես լինելու, բայց յամենայն դէպս ես քեզ խորհուրդ չեմ տայ վնասելու և իմ նամակներս չը կարգացած պատճառներով...

Ես շատ ուրախ եմ, որ նամակներս ժամանակամիջոցը ձեռնէ և ընկնում, որովհետև աւելի յարմար մի ժամանակ՝ մայրաքաղաքի կեանքը դիտելու համար՝ անկարելի է երևակայել: Դու չը գիտես թէ ինչ բաւականութեամբ ես դիմաւորում եմ այդ ձեռնարկը. այստեղի ձեռքը ամառուկայ գարշահոտ մթնոլորտից և անհայտն ժանդարմ, նեխված օրերից յետոյ մի տեսակ աշխոյժ և զուարթութիւն է ներշնչում մարդուն: Այո, սիրելիս, ես հիւսիսային ձեռնուկ սիրահարներից եմ: Թող չը զարմացնէ քեզ այդ ֆրազան. դու սովոր ես սիրոյ առարկայ միշտ կարող է մարդկանց սէր ներշնչել: Որքան զաւրելի և անտանելի է Պետերբուրգի ամառը, այնքան գեղեցիկ և հրապուրիչ է նրա ձմեռը. դա մի ժամանակ է, երբ մայրաքաղաքի կեանքի երակը կրկնակի արագութեամբ է բաժանում, մարդիկ էլ ապրում են կրկնակի կեանքով, միայն էլ արտադրում է կրկնակի

ճաւաղի է, որ Սպանիան սթափվել է միայն այնպիսի ծանր և դառն դասից յետոյ, ինչպէս էր դժբաղդ սպանո-ամերիկական պատերազմը, բայց միութարական է, որ գոնէ այժմ այդ հարուստ և մեծ պատմական անցեալով հուշակաւոր երկիրը իր գոյութիւնը չէ կորցնում և լուրջ կերպով է նայում իր դրութեան վրա: Զինուորական և կղերական խնամակալութիւնը կործանեց աշխարհի ամենամեծ և նշանաւոր պետութիւններից մէկը և ցանկալի է, որ գոնէ այսուհետև Սպանիան խրատված զգայ իրան և այլ ևս չը կրկնի իր հին սխալները:

Բաղաւոր է այն ազգը, որ կարողանում է ըմբռնել ժամանակակից կեանքի պահանջները, որ լայն սկզբունքներով է ղեկավարվում իր երկրի ազգաբնակչութիւնը կառավարելու ժամանակ: Սպանիան այդ բաղաւորներից չէ. և դժբաղդաբար, նա վերջինը է նոյն իսկ եւրոպայում, որի հարաւ-արեւելքը շարունակում է մինչև այժմ ղեկավարվել միջնադարեան հայեացքներով և կառավարչական սխալներով:

ՆԵՐԳԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Հասարակական առաջադիմութիւնը շատ քիչ ղեկավարում է կանգ առնում բացարձակ թշնամիների առաջ. շատ չեն կարող լինել այնպիսի մարդիկ, որոնք յանդգնեն ինչ ցերեկով քարոզել թէ խաւարը լոյսից լաւ է, թէ ապրող մարդկութիւնը պիտի իղէալ դարձնէ մեռելութիւնը: Աւելի բազմաթիւ են դիմակաւորված թշնամիները. քրանք չեն ասում թէ առաջադիմութիւնը վատ է, պատրաստ են մեծաբեկ քաղաքակրթական այս կամ այն հոսանքը, այս կամ այն հիմնարկութիւնը, որ մարդուն մի քայլ առաջ է տանում, բայց... Ամբողջ ցարէ հենց այդ նենդաւոր, դաւաճան քայցի-ի մէջ է: Այդ բանի օգնութեամբ թշնամիները կերպարանափոխվում են, դառնում կեղծ բարեկամներ, որոնք, ինչպէս յայտնի է, ամեն դէպքում աւելի վտանգաւոր են, քան բացարձակ թշնամիները: Եւ անհրաժեշտ պարակ է գալիս խաւարած փարսեցիութիւնը: Նա ժողովրդի սրտացաւ խնամակալ է իրան հըրատարակում և քարոզում է, որ առաջադիմական այս կամ այն քայլը չը պէտք է անել ոչ թէ այն պատճառով, որ նա ինքն ըստ ինքեան վատ է, վնասակար է, այլ այն պատճառով, որ ժողովուրդը դեռ խալ է և չէ կարող հասկանալ այդ քայլը: Այսպիսի ողորմելի պատճառաբանումով: Գրականութիւնը, մամուլը, թատրոնը, ժողովները, բոլորը, բոլորը բռնվում են ապրելու և գործելու մի տեսլիքին ցանկութեամբ: Ամաբանոցներից վերադարձած թարմացած հասարակութիւնը իր ամբողջ ոյժով անձնատուր է լինում հասարակական կեանքի արագալաց հոսանքին: Դու պէտք է տեսնես փողոցների այդ անընդհատ շարժումը, հետևակ մարդկանց և կառքերի մշտական այդ խառնվելը, այդ մտազբաղ կենտրոնացած դէմքերը, որոնք կարծես մի աներևոյթ ոյժից զրգոված առաջ են մղվում: Յերեկները այդ հասարակութիւնը տքնում է իր պաշտօնատեղիներում, բանկերում, խանութներում, զուարճանում է թատրոններում, երեկոյներից: Այդ երեկոյների մեծ մասը այդպէս կոչված «ոստանդական» երեկոյներն են, որ սարքվում են չքաւոր ուսանողների օգտին և անորժիկ կերպով միացնում են իրանց մէջ բարեգործութիւնն ու զուարթութիւնը:

Բայց ես մեծ յանցանք գործած կը լինէի ճշմարտութեան դէմ, եթէ մայրաքաղաքի կեանքը ամբողջովին այդպիսի պայծառ և զուարթ գոյ-ներով նկարագրէի քո առաջ: Ո՛չ, սիրելիս, մինչև այժմ նկարագրածս միմյան մի դիմ է այն քաղաքակրթական և բազմատեսակ կեանքի, որ ընդգրկում է իր մէջ այստեղի հասարակու-

թեան: Ես նիւթ է տալիս խաւարածութեան: Մեր ժամանակներում այլ ևս չը կայ անկեղծ, մերկապարանոց պահպանողականութիւն. խաւարապաշտութիւնը սիրում է պնդել սիրամարդի փետուրներով և այդպէս խաբել: Եւ անա մի նոր օրինակ: Ինչպէս յայտնի է, հարց է յարուցված Կովկասում երդուեանների դատարան մտցնելու մասին: Յայտնի է նոյնպէս, որ Կովկասում կան լրագիրներ, որոնք ամեն մի նորմուծութեան երդուեալ թշնամիներ են. դրանցից մէկն է Բաթումում հրատարակվող «Черном. Вѣст.» լրագիրը: Նա հակառակ է երդուեանների դատարանին և երգում է նոյն հին երգը—ժողովուրդը պատրաստ չէ: «Смѣтъ Отвѣтъ» լրագիրը, Բաթումի այդ կռնիջներից պատասխանելով ասում է.

Սրբ մանուկը կարգին չէ բռնում դանակը կամ պատառաքաղը, նրան ասում են. այլ ևս քեզ ոչ դանակ կը տանք, ոչ պատառաքաղ, մինչև որ չը սովորես թէ ինչպէս պէտք է նրանք բռնել: Բայց չէ որ այսպիսի խօսքեր ասում են բոլորովին փոքրիկ մանուկներին, այն էլ հանաքով. սակայն «Черном. Вѣст.» լրագիրը մի և նոյնը ասում է չափաւանդներին և այն էլ՝ առանց կատակի: Աստուած իմ, որքան հին, բարձրանում են այս ձառքերը տնտեսութեան, անժամանակութեան մասին: Եւ ինչպէս է որ մարդիկ չեն ձանձրանում մի և նոյնը կրկնելուց:

Ձանձրանալ չեն համարձակվի, որովհետև խաւարածութիւնը ուրիշ երգ գտնել չէ կարողանում: Անձարութիւնն է ստիպում, միթէ մեղաւոր են խեղճերը:

Լայնատարած աղէտների ժամանակ մի տեսակ վայրերի, յանցանք բան է երևում այն, որ հասարակական կեանքը շարունակում է իր առօրեայ ընթացքը: Մարդու մասին փոքր ի շատէ մաքուր հասկացողութիւն ունեցողը մընում է ապշած, տեսնելով որ մինչդեռ քիւրաւոր դժբաղդներ հեծում են մի անհելի աղէտի ձանկերում, նրանց կողքին, նրանցից քիչ հեռու աշխարհային սովորական աղմուկի ու իրարանցումն է տրեւում: Այդպիսի դիտողի համար քրեական կը լինէր, որ հասարակական դժբաղդութիւնների ժամանակ կեանքը քիչ կանգ առնէր, քիչ փոխէր իր սովորական դէմքը և զուարթութիւնների, ուժերի թալանի ետեւից կազդու մէջ մի քիչ էլ բարեփոխութիւն ցոյց տար, մի կաթիլ ուշադրութիւն դէպի դժբաղդութիւնների այն ծովը, որ փրկւած է մի և նոյն երկնքի տակ, մի և նոյն հողի վրա: Վերջերս ներկայ սովոր: Բիւրաւոր մարդիկ են տանջվում, կոտորվում, բայց ինչ ենք տեսնում մեր շուրջը: Հասարակութեան դէմքը վրա ցաւակցութեան նըշյալ չը կայ. թատրոնները, զուարթութեան բոլոր տեղերը լի են. ուտում են, խմում են, վայել-

թեան բոլոր խաբերը: Դու չը կարծես, որ այդ կեանքը բոլորի համար էլ միատեսակ հնարաւոր է և հաճելի. միմյան ես էի, որ մանուկ հասակումս կարծում էի թէ մայրաքաղաքի մարդիկ բոլորն էլ հարստութեան և ոսկու մէջ պիտի լուզան: Իմ գրածս մեղալի մի կողմն էր. նա ունի և ուրիշ կողմ՝ ւարսափելի, հրէշաւոր կողմ: Այդ եռուն կեանքի, այդ գործունէութեան և զուարթութիւնների հետ միատեղ, միաժամանակ գոյութիւն ունի և ծայրահեղ աղքատութիւնը, նոյնքան ծայրահեղ տգիտութեան հետ միացած: Դու անշուշտ կարգացած կը լինես Զօլայի «Պարիզը»: Յիշում ես այն ծայրահեղ հարստութեան և ցնցոտիների մէջ կծկված թշուառութեան անհելի, ցնցող հակապատկերը. յիշում ես զեղխութեան և հեշտասիրութեան մէջ կորուղ Դիւվիլլարի շքեղ ապարանքները և զաղբիկ արքայական տների վրա սոված մեռնող ծեր Լավիվին: Այստեղի կեանքն ևս չէր զղանայ այդպիսի հակապատկերների պարզեղեն քեզ, եթէ իմ գրելս ունենար «Պարիզի» հեղինակի հանճարեղ ոյժը:

Ապա փորձիր մի քօղէ թողնել բնակարանդ և դուրս գալ դիտելու զքո կեանքը, երբ ձիւնը ծածկում է լայնարձակ փողոցները և էլիքտրական լոյսի կաթնագոյն շողերը ցրանում են նրա պապոնի, բիւրեղանման հատիկների վրա: Ինչ ծայրահեղութիւններ, ինչ վնասեցողիչ

լուծ են կենսաբան քաղաքական և չը կայ մի հաստ խօսք սովոր մեծնող եղբոր մասին, չը կայ զեղիտություններին մէջ մի կաթիլ, չնչին խը-նայողություն յանուն և ի սէր այդ սովորականի-ն հնչող մայրենի, յանցաւոր չը թաւայ այդ կենսաբան: Ինչպէս չանել, որ հասարակական անտարբերութիւնը սովոր դաշնակիցն է, նրա չափ ոճաբարձր, անդուլտ: Ուրիշ միտք չէ կարող ծագել ձեր մէջ, կարողաւոյ հետեւալ տողերը:

Նորից դժբաղդութիւն, նորից անդարձա-նելի կարօտութիւն տարածվեց մեր լայնա-ծաւալ հայրենիքի մի քանի նահանգներում: Նորից ծանր հեծեծանքներ են գալիս այն տեղերի խորքից, ուր բոյն է դրել թշուառու-թիւնը, — հիւանդոտ, տանջող հեծեծանքներ, որոնք թափանցում են ձեր հոգու խորքը: Հիւանդոտ, սուր աղաղակ՝ «Տանց, տանց» լըս-վում է ամեն կողմից: Որքան քիչ խօսքեր կան այս աղաղակի մէջ, բայց որքան շատ տղերքութիւն կայ: Հայրենաշէն դարձած մարմ-նի ամբողջ ֆիզիքական ցաւը, հոգեկան բոլոր անտանելի տանջանքները ձուլված են այդ աղաղակի մէջ: Լսում ես դու այդ հեծեծանք-ը, այդ աղաղակը, թանգազին ընթերցող: Տեսնում ես դու այդ չորացած ձեռքերը, որ-ոնք դէպի քեզ են պարզված, այդ զէպերը, որոնք պայծառակեր են տանջանքներ: Նայիր այդ խղճալի, անբաղդ մանուկներին: Նրանք դեռ չը գիտեն, չեն հասկանում թէ ինչ է ե-կել իրանց գլուխը, նրանք չեն իմանում թէ ինչու հարկադրում են իրանց ընտանիքը մնալ: Նրանք թափել են բոլոր արտասուցները, կորցրել են ձայնը, և միայն հանդարտ, սրբ-տապալուստ հեծեծանքներ են ցոյց տալիս: Թէ կենսաբան դեռ գոյութիւն ունի այդ խոյը, ուժապաւն փորձել մարմինների մէջ: Նայե՛ք չը նրանց հայրերի և մայրերի տանջանքներին, այն հայրերի և մայրերի, որոնք չեն կարողա-նում որ և է օգնութիւն անել նրանց: Վարձը է որ և է գրել նկարագրել, թէ ինչ են նը-րանք զգում...:

Այս տողերը մենք՝ հանում ենք Վլադիկավկա-զի «Kasbek» լրագրից: Յօդուածի վերնագիրն է՝ «Շտապիր, ընթերցող: Բայց քանի ընթերցող-ներ պիտի չտապեն, քանի մարդիկ կը գտնվեն, որոնց սրտի վրա կապել են այդ յուսահատական աղաղակները և ողորմելու, օգնելու բարի արա-մադրութիւն կը ստեղծեն: Ասելի դժբաղդու-թեան դէմ հասարակական ամբողջ հոսանքներ պիտի գնային. անհատը շատ քիչ բան կարող է անել: Բայց հասարակութիւնը, անհատներն այդ հաւաքական բազմութիւնը, մեռած է դժբաղդ-ների համար, կենդանի է միայն իր կենդանա-կան եսանդութեան համար: Յանուն այդ կուռ-քի նա կուռում, շարժվում է, խլում է և խեղ-դում: Իսկ սովոր խոյը, մուսցված անկիւննե-րում դրակ դրակի վրա է կուռում: Ո՛րք է մար-ը, նա, որ կարող է մարդու հասկացողութիւն կազմել տալ: Նա չէ երևում. նրա տեղ ամեն ըայրում — յանցագործը, գաղանայինը...:

Կան հասարակական ամբողջ օրդանիդներ, որոնք ենթարկված են դանդաղ մասացման: Երբ մի տեղ լծանում, բորբոսում են միայն բացա-սական յատկութիւններ, երբ մարում է հասա-րակական գիտակցութիւնը, պարտաճանաչու-թիւնը, երբ հնութեան խաւարը կարողանում է այնքան տիրապետող աղիւնցութիւն ձեռք բերել, որ դուրս է չարտում ամեն մի նոր, թարմ ոյժ, խեղդում է ամեն մի կենսունակ գործն, այն ժամանակ ընտրված օրէնքով դոյանում է դար-ճահոտ ճահճա: Եւ կամաւոր կերպով իրան ճահ-ճացող հասարակութիւնը չէ կարող անդադրի:

Կոնտրաստներ կը հանդիպես դու: Թող այդ թափանցիկ և թանգազին մարմիններին մէջ փա-թաղված գեղեցիկ, փայլալից զէպերը, թող այդ փարթաւ, շքեղ կառքերը: Նայիր մի րօպէ դէպի փողոցի միջին անկիւնները, դու կը տես-նես անթիւ, անհամար պարզված ձեռքեր, կի-սամբիկ, ցրտից կապտած մարմիններ, զգգված ցնցոտիներ, երկտապալի մայրեր, որոնք փողոցի թշուառներին կպցրած իրանց չորացած ստիճ-ներին՝ աղբորալից հայեաքներ են նետում քեզ վրա: Կը տեսնես յետիւցի վաղող երեխաներ, աղջիկներ... դրանք բոլորը իրանց մարած, դե-րեզմանային ձայներով, իրանց հանգած աչքերով հաց են խնդրում քեզանից, ողորմութիւն են խնդրում: Դրանք բոլորը կենանք հոսանքից դուրս մնացած թշուառներ են, կենանքի կուռ մէջ ինկած դիակներ: Արկում եմ, Զօլայի գրիչը պէտք է ունենալ նկարագրելու այն սրբ-տաճիկ տեսարանները, որոնց այնքան յաճախ հանդիսատես ես լինում կամ կարողում ամենու-րեայ լրագրութեան մէջ: Այդ դեռ դուրսն է, իսկ ինչ է կատարվում ներքը, այն նեղ ու դարձա-հոտ նկարագրում, աղքատութեան և վշտի այն կլասիկական վայրերում, ուր ապրում է հագա-րաւոր սոված, թշուառ հասարակութիւն:

Նորերս ես լսում էի պրօֆէսոր Մանսուրի մի հասարակական դասախօսութիւնը, «Միլիոններ

մնալ. վաղ թէ ու նրան բարոյական մահվան, կատարեալ սպառնալիք անդունդը կը դրոշմէ ճահ-ճային այն միջնորդը, որին նա այնքան սի-րում է: Այդպիսի դատապարտված դժբախտե-րի թիւն է պատկանում Շուշի քաղաքը: Մեր ընթերցողները ծանօթ են այն դառն դանդաղ-ներին, որոնք գալիս են այդ դառնական բա-ւական խոշոր կենտրոնից: Այժմ տեսէք թէ ինչ «Տրաշալիներ» է պատմում «Kasbek» լրագրի թղ-թակիցը:

Անցեալ տարւոյ ամառը բացվելուն պէս շուշիցիներին առաջ սկսեցին բացվել համարեա բոլոր հիւանդութիւնների էջերը, բացի, ի հա-րէ, մի քանի տեսակ համաճարակ հիւանդու-թիւններից (երկի, թղթակիցը ակնարկում է խօսքեան, ժանտախտը): Յուշիի սկզբից համա-րեա միջնա դեկտեմբեր ամիսը քաղաքում միայն բացառիկ տներ կային, ուր ծաղկով հիւան-դացած երեխաներ չը լինէին: Այդ ժամանա-կամիջոցում ծաղկել ամեն օր գերեզման էր տանում մէկ, երկու, երեքնա և աւելի շատ ե-րեխաներ: Մաղկից յետոյ կամ, աւելի լաւ ա-սած, նրա հետ միասին մեր քաղաքում բա-ւական երկար ժամանակ տիրում էին հարկե՛ք և բժաւոր տի՛ֆ հիւանդութիւնները և առանց որ և է արգելքի, ոչ ոք չէր տալիս բնակիչ-ներին ոչ մի տեսակ, թէկու՛ղ նայն իսկ տար-րական խրատներ հիւանդների մեկուսացնե-լու և դեղինֆէկցիայի մասին: Նոր տարին բերեց մեզ համար, բացի ձմեռնային սովորա-կան հիւր ինֆլուէնցայից, ժանկական բաղ-մաթիւ հիւանդութիւններ — կրծքի, կոկորդի-կ, վերջապէս, կապոտ հաղ և կարմրուկ: Վեր-ջին հիւանդութիւնը առ այժմ միայն թուր-քերի թաղումն է, բայց անկասկած կանցնէ և հայերի թաղը ու քիչ դո՛ւր չի տանի, եթէ ժամանակին օգնութիւն չը հասնի, թէ և ճիշդն ասած, օգնութիւն սպասելու տեղ չէ մնացել: Եւ իրաւ, տեսէք թէ ինչպէս է շուշիցիներ կը-ւում այդքան հիւանդութիւնների դէմ:

Դեռ անցեալ տարւոյ ամառը տեղափոխ-վեց մեր քաղաքային թփնիկը և միջնա այժմ նրա պաշտօնը ձևականապէս կատարում է դառնաւական թփնիկը, որ համարեա մշտապէս ծառայութեան դրածքով գտնվում է դառ-նում: Փաղաքային վարչութեան մէջ ծառա-յող սանիտարական թփնիկը հաղարկեց մէկ երեւում է բարձրանում, իսկ փողոցները և ա-ռանձին տները Աստուծու կամքին են թող-ված: Փաղաքային դուռայի արտաքին որո-շումները չեն կատարվում, միջնա շէնքերնե-րները, որոնք վերաբերում են դուռայի դե-ւանատան, ծառայողներին հոսիկներին, հա-րկեր հաւաքներին, իսկայն եւ կատարվում...:

Երջանիկ ճահճա: Երջանիկ այն կողմից, որ չէ հասկանում թէ իր ձեռքով իր մահվան դա-տաճիւնն է ստորագրում: Ի՛նչ դժգոհութիւն կարող է լինել. քաղաքացին հաստատ է, որ ծաղիկ ու կարմիր խոտերն են ման ամուս, իսկ քաղաքային ինքնապաշտպան գործիչները հաստատ են, որ իրանց հոճիկներին հարցն է արագ լուծման արժանի: Միմեանք արժեն...

ՆԱՍՄԱԿ ԹԵՕԴՈՍԻԱՅԻՑ

Փետրվարի 3-ին
Երէկ, փետրվարի 2-ին, Թէոփոսիայի հայոց Հրեշտակապետաց եկեղեցում օծվեց հայազգի նկարիչ Յ. Այվազովսկու նուիրած պատկերը, որ առաջ դրված էր Իրգայի զեղարուեստական ցուցահանդէսում: Պատկերի անունն է «Յիսուս ծովի վրա ման գալիս»: Իբրև ծովանկար՝ նա հրաշալի է: Պիւնը է. հանգիստ չէ ծովը, ալիք-ները իրար են խառնվում: Մի կողմը առաքեալ-ները նստած են մակոցում, որից ոչ հեռու

և նրանց գործադրելու եղանակը՝ վերնադրով կամ աւելի ճիշդ ասած՝ մի քարոզ վիճակագրա-կան թեւով ու գիտական տեղեկանքով դար-դարված: Բարեկամս պրօֆէսորը, ամբերկայցի միլիոնատէրերի օրինակներով զինված, քարո-զում էր իր ունեկոյրներին, որոնք մէջ հազիւ թէ գտնվէր որ և է միլիոնատէր, գործադրել հարստութիւնը հասարակական հիմնարկութիւն-ների օգտին: Այդպիսով, աւելացնում էր նա — կը ոչնչանայ այն կատաղի անտաղծնիքը, որ տիրում է դասակարգերի մէջ և բազմաթիւ սօ-ցիալական կնճառու խնդիրներ կը կորցնեն ի-րանց սուր բնաւորութիւնը, որովհետեւ աղքատ դասակարգը այլ ևս կարելի չի ունենայ բողոքե-լու հարուստ դասակարգի դէմ: Ես միանգամայն ապշած էի, լսելով մեծ ժողովրդականութիւն վայելող գիտական պրօֆէսորի կողմից այդպի-սի մի միամիտ կարծիք, այդպիսի հեշտ ու չու-տափով լուծում այնպիսի խնդիրներին, որոնք այսօր շարժում, դրդեցնում են եւրօպական հա-նարական կայսերի ամբողջ հիմքը: Բայց այդ միջ-նանգէլը ապտեղ իշխելու առկիւն այն էր, որ քաղաքային պետերութեան ժամանակաշրջանի խորհուրդ էր տալիս հոգ տանել փողոցներում ծառայողներ և հասարակական պարտկներ չի-նելու: Այդ միջոցին կողքիս նստած մի ուսա-նող ակամայից ժպտաց և դիմեց ինձ այս խօս-

Պետրոս առաքեալը, կիսով չափ ընկղմված ջը-րում, յուսահատութեան րօպէին ձեռք է մեկ-նում Յիսուսին, որ հեռուից գալիս է, լուսով զարդարված: Յիսուս ժպտում է և ձեռքը տալիս յուսահատ Պետրոսին: Լոյսը անդրադառնալով լուսաւորել է ալիքներն ու մասամբ առաքեալ-ների մակոցը: մակոցից կախված թիփեր վրա-յից չուրը չիթ-չիթ ծռվն է կաթկթում, և լոյսի առաջ ընկնելով նմանվում...

Պատկեր օծելու խորհուրդը կատարեց Խորէն եպիսկոպոս Ստեփաննէն, որ նախ քան օծման խորհուրդ կատարելու քարոզ խօսեց, և ամեն ան-գամ դառնալով դէպի պատկերը, նրան օրինակ առնելով՝ յանդիմանեց շատերին, մանաւանդ հո-գեւորականներին, որոնք ի չարն են դործ դնում Մեծ մարդու քարոզած վարդապետութիւնը և ժողովրդի զայնակողութեան պատճառ դառնում...:

Նկեղեցին լի էր բազմութեամբ. նոյն իսկ վեր-նատանն ու գաւթում պարպ տեղ չէր մնացել, այնքան շատ էր ժողովուրդը: Աւելորդ չէ ասել նաև, որ առաջին անգամ չէ ձերուսի նկարչի վրձին արդիւնները վայելում Թէոփոսիայի հայ ժողովուրդը: Ս. Սարգիս եկեղեցու բեմը ամբող-ջապէս զարդարված է նրա նուիրած սքանչելի պատկերներով, որոնք ամեն մի կողմնակի նա-յոյրի նախանձ կարող են չարժել...

Պատարագի վերջը, Խորէն սրբազանը, քահա-նան, ուսուցիչն ու երէցփոխը մի քանի ան-ձանց հետ գնացին շնորհակալութիւն յայտնե-լու արեւարդ ձերուսին:

Ս. Խանդանց

ՆԱՍՄԱԿ ՂԱՆԱՐԻՑ

Փետրվարի 2-ին
Ղալարի գինին այս տարի գին չունի և գնող էլ չը կայ. ուրիշ տարիներ վերջին ծախվում էր 1 ր. 35 կոպ., այս տարի արժէ 1 ր. 10 կոպէս: Այնքան Ղալարում հաշուած էր ժող միլիոն վեր-ջի գինը, այժմ փողը մասն է միայն արտահան-վել: Պիւնեկանները զգլած լինելով Ղալարից միջնա երկաթուղու կայարանը տանող 90 վերստ ճանապարհի վատութիւնից, Ղալար չեն գալիս: Այստեղ դարձեալ յարկութիւն է առնում Ղալա-րի համար գորդեան հանգրուց դարձած հարցը — երկաթուղու հարցը: Երկաթուղու միայն կարող է Ղալարը տնտեսապէս քայքայվելուց ազատել և երկաթուղու կառուցման գործը կախված է քաղաքապետի Պիւնեկանցի ջանքերից: Շատ զգալիցներ գինու նմուշներ վերցրած՝ չըլում են Ռուսաստանի խորքերում, բայց պահանջը շատ քիչ է. մեծամեծաւորութիւնը (մոնօպօլիան) օգու հետ միասին մեծ հարուստ տուեց և գինու վաճառմանը:

Թէրէք գետի և Տալովկայի հեղեղների առաջը առնելու համար ծրագիր է կազմված, որը պիտի առաջարկվի գնահատական միջնորդի հաստա-տութեանը: Այդ ծրագրով եօթը տարվայ ճառ-թացքում պիտի մաքրվեն և փորվեն Թէրէքի և Տալովկայի ծանաղուտները և մանաւանդ դե-տաքեանը գետնափոր մեքենաներով, որպէս զի ջուրը անարգել թափվի ծովը և ափերին չը լիսն: Բոլորի համար հաշուած է ծախս 500,000 րուբլի:

Նոյեմբեր ամսից Ղալարի հայոց օրիորդաց դպրոցում բացված է ուսուց իզական դպրոց և պահվում է ուսումնարանի փողոցով: Փաղաքա-ցիները, պ. Ռ. Միլիկանցի նախագահութեամբ,

բերով. «Երեկ, յարգելի պրօֆէսորը դեռ չէ տե-նել այն պարզված ձեռքերը, որ փողոցներում ամեն կողմից ուղղվում են դէպի ձեռք...»:

Այ՛ր, բարեկամս, այդպիսի սիրալիրներն ունի մայրաքաղաքը: Կենտրոն Այստեղ, կենտրի կուռում, ոյժ և տեղ կարող է ունենալ նա, ով ունի ըն-դունակութիւն կուռելու, ունի կապեր, ծանօթ-ների չըլանքներ: Իսկ եթէ մենակ ես, իդուր մի կուռիք, այսօր կամ վաղը ոյժերդ կը սպառ-վեն և այդ անողով կենտրը քեզ դուրս կը նե-տէ փողոցի սպայադասակը, իբրև քամած կիտ-րօնի մի կէպ և կարեկից հասարակութիւնը կը բաւականանայ միմիայն իր զլլարով հանելով քո դազաղդ տնտեսուհի: Այստեղիտական սանտի-մենտալ յատկութիւնները հեռու են մայրաքա-ղաքի կենտրոնից: Հասարակական հիմնարկութիւն-ներից դուրս այստեղ չը կայ ալտուրիզմ. մաս-նաւոր, անհատական կենտրում կենանքի կուռ-այնպէս է ամրացրել թիփերը կուռներին նեար-դեքը, որ ոչ մի արտասուք, ոչ մի աղեկտուր հառաչանք անկարող է շարժել նրան: Եւ ինչ ալտուրիզմ կարող է լինել այնտեղ, ուր մի կտոր հացին հարկաւոր ձեռքեր կան պարզ-ված, մի սև կօպէկին հարկաւոր աչքեր ուղղ-ված: Իսկ ինչ կարող է անել հասարակական, կամ աւելի ճիշդ ասած, պաշտօնական բարե-գործութիւնը թշուառութեան այն ծովը դիմաց,

մի ժողով կայացրին և խնդրագրով դիմեցին թեմիս սրբազան առաջնորդին, որ առաջարկված պայմաններով երկսեռ դպրոցներ վերաբացվեն: Ե.

ՆԱՍՄԱԿ ԽՄԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, փետրվարի 5-ին
«Մշակ» № 19-ի ներքին լուրերի բաժնում տպված էր Բայախանից հաղորդված մի լուր, թէ Յ. Ն. Տէր-Յակոբեանի նախահանքում մի կաթնայ պայթեց և դուրս թափված եռացած ջրի ու չղոյն մէջ խաշվեց հողապաւուր: Այդ դժբաղդ դէպքը առիթ է տալիս ինձ երկու խօսք ասել, թէ ինչ պատճառներից են առաջանում այդպիսի ցաւալի դժաբերութիւնները:

Հարկաւ, ընթերցողը, կարդալով «Մշակ» հը-րատարական լուրը, իսկոյն պիտի մեղադրէ հանքատիրոջը, մանաւանդ նա, որն իսպառ ծա-նօթ չէ չղիի աշխարհին: Տարիներ առաջ, մի-չն հանքային նոր օրէնսդրութիւնը, նախահան-քերի թէ հողապաւուրներ, թէ փորվող կամ քաշ-վող հորերում բանող մշակները օր ու գիշեր հանգստանալու շատ քիչ ժամանակ ունէին, 24 ժամվայ ընթացքում մի բանուորն աշխատում էր 12 ժամ: Սակայն նոր օրէնսդրութիւնը այժմ այդ աշխատութեան ծանրութիւնը բաժանել է երեք մասի — այն է 24 ժամվայ ընթացքում ա-մեն մի մշակ պարտաւոր է բանել 8 ժամ. ինչ ասել կուզէ, որ այդ տեսակ փոփոխութիւնը ա-հազին թեթևութիւն է բանուորների համար: Սա-կայն այդ օրէնքը, փակագծի մէջ պիտի ասեմ, շատ հանքատէրեր զանց են առնում, և եթէ լեռնային վարչութիւնը կամենայ մի փոքր խիստ սովորութիւն ունենալ, 8 ժամվայ աշխատութիւ-նը մի ընդհանուր կարգ կը դառնա և բոլոր բանուորները հաստատ կը լինէին օրէնքի առաջ:

Գալով մշակների դրութեանը, պիտի ասեմ, որ նրանք օրէնքով ապահովված հանգստութիւ-նից օգտվել չը գիտեն և փոխանակ ազատ ժամանակը հանգստանալու թափառում են գի-ւղից նոր եկածների կամ ծանօթ բարեկամների ծած: Իսկ հողապաւուրի ծանր և պատասխանատու պաշտօն կատարող պիտի անպատճառ իր հեր-թապահովեան ժամանակախիղցում աղքատաց լինի, իրտէ կաթնաների ջուրն ու կրակը, ապա թէ ոչ, չի ու կրակի անհասարակ դրութիւնը այդպիսի ստակալի աղէտների պատճառ կը դառ-նայ: Ուրեմն, հողապաւուր աղէտից ապահովու-թեան միջոցներ կարող է գտնել իր պայքարու-թեան և արկութիւն մէջ: Իսկ աշխարհութիւն և արկութիւն նա կարող է ձեռք բերել, եթէ օրէնքով սահմանված ազատ 16 ժամերի ընթաց-քում լաւ հանգստանայ: Ես, սակայն, չեմ կարող ասել թէ պատճառը միայն բանուորի անփոյթ վե-րաբերմունքն է դէպի իր անձի պահանջութիւնը: Մասամբ մեղաւոր են և հանքատէրերը. օրինակ, եթէ ջուրն աղի և ծանր է, կամ ջրմուխ մեքե-նան փայցած կամ փոքր է, աղէտն անխուսա-փելի է դառնում: Կան և այլ այնպիսի պատ-ճառներ, որոնք, եթէ հասնում են կուռապարու-թեան, հանքատէրերը ըստ արժանիքի պատժ-վում են: Անբաղդութիւնների մէջ քիչ մեղաւոր չէ և գիշերվայ վերահսկողը, որը մի քանի ան-գամ պարտաւոր է այցելել կրակարանները, ճանձ կամ նշնող հողապաւուրներն զգուշացնե-լու համար:

Առիթից օգտվելով, այստեղ պիտի ասեմ, որ շատ ցանկալի է, որ առահասարակ բոլոր հանքա-տէրերը իրանց հաշու օրէնք մի անգամ մերն-դարար տաք կերակրով և մի կտոր ծածկ բարե-լաւէին բանուորների չոր ճաշը: Եւ իսկապէս, ինչ արժէ Մանթաշեան, Միրզոբեան, Նօրէլ, Բօշչիլը և Կապեան ընկերութիւններին այդ տեսակ, նրանց համար համեմատաբար չնչին, ծախսեր անել այն մշակների համար, որոնք անթիւ մի-լիոններ են տալիս գործատէրներին:

Ա. Կրասնիկեան

որ Աստուծու իւրաքանչիւր օր հարկաւոր գիւղերն է դուրս նետում իր ափերը:

Աղբատութեան հետ միասին հասարակ ոյժով և հաւատար Եռանդով քայքայում են բանուոր, հասարակ դասակարգի կանաչը և՛ ծայրահեղ տղիտութիւնը և՛ բարձրերի վայրենի կոպտութիւ-նը: Դու չը կարծես, որ տղիտութեան բուշը միմիայն գաւառներն են, որոնց համար այդքան աղված է բարձրացում, այդքան ջանքեր դու-րադում ուսու ինտելիգենցիան: Չէ որ այդ նոյն գաւառը իւրաքանչիւր օր իր տղէտ հասարակու-թիւնից հարկաւոր անդամներ է դուրս ձգում միայնքաղաքի հրապարակը: Այստեղ, հեռագրա-թիւերի, հեռախօսի այդ կենտրոններում, դա-րավորչիս գիտութեան վերջին խօսքերի հետ միասին գոյութիւն ունեն տղէտ ժողովրդի ան-սանձ հակումները և վայրենի բարձր: Հապա փորձիք թերթիկ առաւօտեան ստացվող ամենու-րեայ լրագրիցները, քանի, քանի սպանութեան դէպքեր կընկնեն քո աչքին և ինչ սարսափելի միջոցներով — կալցիներ, դանակներ, թաղանախ-ներ... միջոցներ, որոնք ցոյց են տալիս, թէ ինչ պիտի մի վտանգաւոր հրէշ է կրթութիւնից, խեղ-քից դուրի, իր կրքերին անհաստուր եղած մարդը:

Յգգրութիւն

Գո Յի-Մեն

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքի լրագրողները հաղորդում են, որ Կովկասի կառավարչապետ իշխան Փոլիցինի Պետերբուրգ գալու հետ կապ ունեն գաղթականների դրոշմներ բարձրելու և գաղթականական գործը վերականգնելու հարցերը Կովկասում և Անդրկովկասում, ուր վերջերս նկատվում է գաղթականների հոսանքը:

Պետերբուրգի Կայսերական Աշխարհագրական ընկերությունը ներկայ տարին կազմակերպում է մի քանի արշավանքներ գիտական նպատակով: Արշավանքներից մեկը պետք է գնալ Տաշկենտ, երկուսը Կովկաս: Այդ բոլոր արշավանքների համար արդեն որոշված են պահանջվող գումարները:

Պ. Գ. Ջանյանի «Եղբայրական օգնություն» թրքերալում վնասված հայերին» ժողովածուի խմբագրությունը տպել է «Русскія Вѣдомостѣ» լրագրում յոշնվար ամսին ընթացքում ստացած նոտերների հայեր: Ստացված է. Կովկասի պ. կառավարչապետից՝ 50 բուրլի, Արևմտյան արքեպիսկոպոսից՝ Աստրախանում հաւաքած 1522 բուրլի, Մ. Արամեանից՝ 500 բուրլի, Կ. և Ն. Ալիխանյաններից՝ 200 բուրլի (խոստացել են ամեն տարի աղքատ տալ), Օդեսայից, Կոնստ. Տ. Տոլստոյից՝ 200 բուրլի, և բացի դրանից—2925 բուրլի զանազան անձինքներից, որոնց մեջ հանդիսանում են Մոսկվայի առևտրական անտեններ: Խմբագրությունը աւելացնում է այդ հաշիւն. «Կրթամարդկի դրոշման նայելով՝ բանակցություն է սկսված ռուսաց դեսպանատան հետ» «Եղբայրական օգնություն» անունով չորրորդ հայ-ռուսական որբանոց բաց անելու, որի համար ուղարկված է 5000 բուրլի. երկրորդ և երրորդ որբանոցների պահպանությունը ապահովելու համար ուղարկված է 10,000 բուրլի: Երկրորդ որբանոցը, խմբագրություն մեջ ստացված տեղեկություններին նայելով, բացված է Միսի վանքում: Բացի դրանից, ժողովածուի առաջին հրատարակությանը ստացված մնացորդի հաշիւն ուղարկված է պ. դեսպանին 2000 բուրլի: Վանի վրայէն ուսումնական հայերի համար, ուր այժմ տիրում է դարձուրդի սով:

Կանանց կրթության նոր ձևերից մեկը պետք է համարել տարրական առևտրական դպրոցը, որ բացվել է Կիևի քաղաքում: Այդ դպրոցը բուրլովին նոր տիպ է իր տեսակի մէջ: Առ այժմ բացված է միայն պատրաստական դասարանը, որ պարունակում է իր մէջ 39 աշակերտուհի, որոնցից 14-ը հրեուհիներ են, իսկ մնացածները միւս ազգություններից: Դպրոցը բացանելու նախաձեռնությունը պատկանում է մի յատուկ ընկերության, որի նպատակն է տարածել տարրական առևտրական կրթություն:

Ներկայումս գեղեցիկ և պարզ օրերից յետոյ երկի առևտրականից սկսած Քիֆիսում գալիս է ձիւն: Հեռագիրները ծանուցանում են, որ Կովկասեան լեռնաշղթայի վրա մեծ ձիւն է եկել և խանգարել է ճանապարհները:

Ներկայգործության միջնորդությունը վճռեց Սև ծովի արևելեան ափին նորից հողի մեծ տարածություն յատկացնել ձրի բաժանելու այն դահալան անձանց, որոնք ցանկանում են գիւղատնտեսական ծախվածքներ պարտադրել:

Հայրի Մուրադ օպերետոր, որ ներկայացվեց երկուշաբթի, փետրվարի 8-ին, վրաց ազնւականություն լատրոնում, վերցրված է Կովկասի կանանցից: Բովանդակությունը շատ հին է և շատ ծանծան: Վրացի իշխան Մուրադիանի հարսնացու Քիթիկանին փախցնում է լեզվի Հայրի Մուրադը, որին յետոյ բռնում են վրացիները: Նրաժողովությունը պատկանում է Դեկլէր-Շենկին, որ կարողացել է բազմաթիւ եղանակներ յարմարեցնել օպերետին և զոգարել կտորներ ըստեղծել: Լեզգու դերում Սեմիլայի և Քիթիկանի դերում: Բայիսովս գեղեցիկ կատարողներ էին. երկուսի ձայնն էլ այդ երեկոյ հնչում էին իրանց ամբողջ ընդարձակութամբ: Վորոնին՝ դուքանատէր Դավիդկայի դերում կարգաւ մի շարք կուպլետներ, որոնց մէջ միայն մի քանիսը տեղին էին և ծիծաղալար: Կուպլետները վերաբերում էին Քիթիկանի առօրեայ գործերին: Թատրոնը կատարելապէս լի էր: Մենք կարծում ենք, որ Քիթիկանը կուպլետներ կհանքից օպերետներ տարու ժամանակ պետք է լաւ ուսումնասիրել տեղական առանձնայատկությունները և, օրինակ, «Վան-գիւլումը» չը շինել «գոլում գոլում»:

ԲԱՌՈՒՄԻՑ մեղ գրում են. «Ֆելիքս Ֆորի մահվան պատճառով երկու օր է, ինչ այստեղ դռնվող ֆրանսիական և ռուսական շոգենակներ սգի դրօշակ են բարձրացրել: Նոյնպէս սգի դրօշակ բարձրացրին և բոլոր հիւպատոսարանները: Ֆրանսիական հիւպատոս պ. Գելիօրայի մօտ գնացին ցաւակցութիւն յայտնելու շատ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ և օտար պետությունների ներկայացուցիչներ»:

ՇՈՒՇՈՒՑ «НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ» լրագրին գրում են. «Անցեալ տարվայ դեկտեմբերի 27-ի գիշերը դաւառում տեղի ունեցաւ մի սարսափելի ոճրադրծություն, որին զոհ գնացին Ննգի գիւղի բնակիչ 70-ամեայ ծերունի Աղաջան Բաղդասարեան և Կաղարծի գիւղի բնակիչ Սարգիս Արաւամբան, 40 տարեկան: Ոճրագործություն տեղի է Շուշու գաւառի Կաղարծի գիւղի ջրադաշնից մէկը: Զարագուշակ գիշերը անյայտ մարդիկ ձեռնեցին դուռը և պահանջեցին, որ իրանց ներս թողնեն. ջրադաշնից ներս հրաժարվեցին բանալ դուռը: Այդ ժամանակ չորս չափազործներ, կոտորատով զոհեցին լծակների ջրաղացի ներսը և սկսեցին անդառաւոր տանջել խեղճերին. երկուսը, վայր գցելով ծերունուն, խորովեցին նրա ձեռքը այդտեղ վառված խարդիկ վրա. միւս երկուսը ծակտուծ էին երկրորդ զոհի կոկորդը ինչ-որ սրածայր գործիքով: Վերջապէս, ենթարկելով դժբաղդներին սարսափելի տանջանքներ, յանդգործները վերջ դրին իրանց զոհերի կեանքին. ծերունուն չորս գնդակ խփեցին, իսկ միւսին—երկու գնդակ: Այս գահազանային ոճիրը բացվեց հետեւալ օրը: Ոճրագործներն էին կարաղաղուհեցի չորս թուրքեր, որոնք սպանությունը գործել են իրանց օւլաբցի ազգականներին խնդրելով. վերջիններս թշնամություն ունեն ննդեցիների հետ: Ոճրագործները կալանաւորված են»:

ԱՍԻԱՎԱՍԿԻՑ մեղ գրում են. «Յունվարի 30-ին կայացաւ Բարեգործական ընկերության Արաւելալի ճիւղի տարեկան երեկոյթը: Պրական-ձայնական մասի ծրագրերը բազմակողմանի էր կազմած. երկու սեւի սիրողների խումբը, պ. Տ. Տոնականի ղեկավարութեամբ, ներդաշնակ երգեց տասից աւելի երգ, որոնցից մի քանիսը կրկնվեցին: Բաւական գեղեցիկ կարգացին Գաւառ-Բաթիկայի, Մատուրեանի և Խաչաւեանի բանաստեղծություններից: Պրական-ձայնական բաժնից յետոյ տեղի ունեցան տեղական պարեր՝ պարերգերով հանդերձ: Նոյն աղուկությունը չունեցաւ երեկոյթի նիւթական մասը. դուռ արդիւնք մնաց մօտ 100 բուրլի: Հարուստները փայլում էին իրանց անպատաւեր բացակայութեամբ: Ծնորակալություն արժանի են խմբի անդամները, ընթերցողները և մանաւանդ պ. Տոնականին, որ ամեն տարի, տոկունութեամբ յաջողելով ամեն մի արգելքի՝ երգեցիկ խումբ է կազմում»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐԿԱՍՏԱՆԻՑ

Սալմաստ, փետրվարի 1-ին
Այս տարի համարեա թէ ձմեռ հունեցանք, և այդ մի մեծ բարեբաղդություն էր մասնաւորապէս բազմաթիւ աղբակցի հայ գաղթականների համար, որոնք զուրկ լինելով բոլորովին կենսական միջոցներից, եթէ ձմեռը սատուիկ լինէր: Պրանց օգնելու համար կազմված տեղական յանձնաժողովը միայն 250 թումանի մի գումար ստացաւ: Ատրպատականի թեմակալ առաջնորդից, որից 50 թումանը ուղարկվեց Ուրմիի ճիւղին և մնացածն էլ գործածվեց մօտաւորապէս 1500 հոգուց բաղկացած սալմաստաբնակ գաղթականներին նպատու տալու: Իսկ հայի գիւղը մնալով 8—9 թուման, տակաւին մեծ պէտք կայ նուրբատուութեան, որպէս զի այդ խղճալիներին հարկաւոր եղած գէթ չոր հաջի նպատակ կարելի լինի տալ մինչև ամառ: Այս մասին յանձնաժողովը դեռ պատրաստ է հոգալ և յուսալ է, որ բարերար ազգային կօչնին նրան առատ նուէրներով:

Սալմաստի յաջորդ Խաչիկ վարդապետ Դաւեան դեռ չը վերադարձաւ իր պաշտօնատեղին, որ զբաղվէր ընթացիկ կարեւոր գործերի կարգադրութեամբ, որոնք, ի հարկէ, շարունակ միւսեանց վրա բարդվում են: Նա այցելում է այժմ Ուրմիի նահանգը և, ինչպէս ասում են, հայ ազգաբնակչության մարդահամարն է կազմում, իսկ նրա բացակայութեամբ ժողովուրդը մեծ զրկանքներ է կրում այստեղ, մասնավորապէս Նուրբա և Աշտատ հարստահարութեան: Իսկպէս շատ անմխիթարական է Սալմաստի

ժողովրդի վիճակը ներկայումս. գիւղական ուսումնարանները մնացին փակված ձեռնալ ընթացքում, միայն Փայաջուկի վարժարանը բացվեց, որի ուսուցիչն է պ. Ար. Կարբինեան, ընթացաւարտ Գեղեղեան ձեռնարանի. սակայն 200 աշակերտներից միայն 40 հոգի են յաճախում ուսումնարանը, որովհետեւ մի անձը չէ կարող դրանից աւելին կառավարել և կրթել. իսկ միւսները ինչ պէտք է լինեն—դրանց մասին ոչ ոք չէ մտածում ամբողջ գիւղում: Սահմանաւոր հարկաւոր էր, որ Սալմաստի ազգայինները վերջապէս լուրջ ուշադրություն դարձնէին իրանց երեխաների դաստիարակութեան ամենակարեւոր գործի վրա, քանի որ դեռ այդ մասին անյաղճելի արգելքներ չը կան ասպարէզի վրա, այլ միայն գլխաւոր բանն է, որ միաբանություն և հաստատ կամք ունենան և ամեն դժուարություններ կը հարթվեն:

Պէտք է անյաղաղ կազմել բոլոր գիւղերից ընտրված ներկայացուցիչներից ուսումնարանական հոգաբարձություն, որ որոշէ ամեն մի գիւղի կրթական գործին յատկացնելիք գումարը և ընտրելով մի ընդհանուր տեսող՝ նրա հետ կարգադրէ հարկ եղածը, որպէս զի հենց այս տարի ամեն որոշված հայ գիւղում մի մի նախաքննական ուսումնարան հաստատվի: Աւելորդ է մինչև անգամ ասել, որ տարեկան թիւջի պակասորդը հայթայթել շատ հեշտ է մի հաստատութեան համար, որ այնքան համբաւաւոր վաճառականներ ունի արտասահմանում, որոնք ուրախութեամբ կը մասնակցեն մի այսպիսի գովելի և օգտակար ձեռնարկութեան օգնելու:

Ղալասարի երիտասարդությունը վերջերս համակրելի մի ձեռնարկ արեց գիւղի քաջալոված գրադարանը վերականգնելու և ձօնեց նրան անմահ Գրիգոր Արծրունու յիշատակին. բացման օրը այս առիթով յատուկ պատարագ մատուցվեց և յետոյ գրաւոր ու բերանացի խօսքով հռչակվեց հայոց տաղանդաւոր խմբագրի կեանքը, գործը և նշանակությունը ազգային առաջադիմութեան համար: Յուսալի է, որ «Արծրունու գրադարան» կը շարունակէ մշակել Ղալասարի ժողովրդի միտքը օգտակար ընթերցանութեամբ և ցանկալի էր, որ միւս գիւղական գրադարաններն էլ արժանանային այն տեսակ նախաձեռնի գրութեան, որպիսին այժմ կայ Ղալասարում:

Ուրիշ տարիներ գէթ ձեռնանային ամիսներում ջրղերի վաճառ ու երկիւղը դադարում է հասարակության ակախից, բայց այս տարի շրջապատ արշաւանքի մասին տարածված լուրերը դաժնիկ սուրի պէս մնացել են կախված Սալմաստի հօրիցում: Վերջերս էլ լուր էր պտտում, թէ Շարաֆ բէկը, Շէյխ-Համիդի, Մահմադաղայի և այլ աւազակապետների հետ բանակցություններ է կատարում գարնանը Սալմաստի վրա մի յարձակում գործելու: Այդ բանը անելը շատ դժուար է, կարծում են, սահմանադրի ջրղերի համար, որոնք վստահ են, որ պարսից կառավարություն կողմից լուրջ արածները փառաւորապէս մարտն են, ինչպէս որ մի քանի շաբաթ առաջ էլ օրը ցերեկով, Սոմայի Գասթը աղայի ժաղիկը ձարայի Մէլի-Քուստին սպանեցին, զազանաբար նրա գլուխը երկու մեծ քարի միջև ձգելով: Սակայն հարցը այն է, որ այդպիսի մի հանգամանքում Սալմաստի հայ ժողովուրդը ինչ միջոցի պիտի դիմէ իր գոյութեանը պահպանելու համար: Տարակուս չը կայ, որ նրանք գէթ ի գործութեան դիմել չեն կարող, քանի որ զուրկ են այդպիսի միջոցներից, իսկ ջրղերն ունեն ամենափառաւոր նոր սխտէնի հրացաններ, առատ գնակի պաշարով: Մնում է ժողովրդին միայն մէկ միջոց, այն է աշխուրջ սակի ջրղական որ և է շարժում մի վրա և երբ հաստատ փաստել լինեն, որ դրանք գործադրելու են իրանց միտքն ու նպատակը, այն ժամանակ անյաղաղ հաղորդել սպառնացող վտանգի մասին Ատրպատականի եւրօպական պետությունների ներկայացուցիչներին, որոնք, ի հարկէ, կը կատարեն իրանց պարտականությունները:

Օրերս Մահմադի մօտիկ ինչ անմեղ հայ կուտորիլ տուղ Ջարդամը վերջապէս զրկվեց պաշտօնից և Թաւրիզ ուղարկվեց. դեռ նրա յաջորդը չէ նշանակված, ուստի Սալմաստի վրա պատասխանատու դատաւոր չը լինելով, բնականաբար ամեն ստորին պաշտօնեայ իր ուղած կերպով կեղեքում, հարստահարում, կողոպտում է հայ ժողովուրդը: Ստուգած վերջերսի բարին կատարէ, սովոր էին ասել մեր նախնիքները այդպիսի դժոխական պարագաներում, մեղք էլ նոյնը ցանկանալով այդ անպաշտպան, խեղճ ժողովրդին, սպասենք և յուսանք, որ վերջը բարի կը լինի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Polit. Corresp.» լրագրին Սալոնիկից հաղորդում են, որ սուլթանը չուտով հանդիսաւոր կերպով կը յայտարարէ բէֆօրմների մտցնելու մասին Մակեդոնիայում: Մի և նոյն ժամանակ Մակեդոնիայում արտիլերիան դրեղացրած է չորս բատարէաներով: Ուսկիւր են ուղարկված Կրուպի թնդանօթներ և 20 վազօններ պատերազմական միջոցներով: Բոլարա-թիւրքական սահմանի վրա ուղարկված է մի թիւրք գնեւրալ՝ զօրքերը տեսնելու համար:

«National» լրագրում գերմանական յայտնի գրող Լիպպերտը գնում է չէխների և գերմանացիների յարաբերությունների հարցը Աւստրիայում: Նա ապացուցանում է, որ գերմանացիները անարդար են վերաբերվում չէխներին, որովհետեւ չեն ճանաչում նրանց: Նրանք մինչև այժմ դեռ երևակայում են, որ չէխները մնացել են այն դրոշմեան մէջ, ինչպէս էին Պալապկու ժամանակ: Իսկպէս, նրանք ամենին այն չեն, և չէխները այժմ գերմանացիների նման կուլտուրական ժողովուրդ են: Գերմանացիները մեծ սխալն այն է, երբ նրանք աշխատում են փոքրացնել այդ հակառակորդի նշանակությունը, մի հակառակորդի, որը կարողացաւ փրկել և վերածություն հասցնել իր ժողովուրդը և կատարելապէս կուլտուրական ժամանակակից կենսը ստեղծել: Գերմանացիները մի անգամ ընդ միշտ պէտք է հաւանան, որ չէխ ժողովուրդը չէ կալիքի գերմանացիներ:

«Daily Mail» լրագրի Բելինի թղթակիցը հաղորդում է, որ սրանից յետոյ գերմանական հիւպատոսներ Պարսկաստանում կը նշանակվեն այնպիսի օֆիցերներ, որոնք մի առժամանակ ծառայել են արտաքին գործերի մինիստրությունում: Ասում են, որ այդ նորմուդները Վիլհելմի նախաձեռնութեամբ է տեղի ունենում:

Կրեմլի օրդանական կանոնադրությունը մըշակող յանձնաժողովը, «Հաւաստ» գործակալութեան խօսքով, կանգ առաւ հետեւեալի վրա: «Չորս խնամակալ-պետութիւնների որոշումների համաձայն, Կրեմլն ստանում է ինքնավարութիւն: Երկրի պաշտպանութիւնը և ներքուստ կարգ պահպանելը յանձնվում է ժանդարմերային և քաղաքային զվարդային, որի ծառայությունը պարտաւորական է: Բոլոր գաւառականները հաւասար են և օրէնքի պաշտպանութիւն են վայելում: Պաշտօնական լեզուն յունարէնն է: Հասարակական պաշտօնները մատչելի են բոլոր կրեմացիների համար: Գործադիր իշխանութիւնը պատկանում է արքայիցի Գեօրգիին, որին աշխատակցում են պատասխանատու խորհրդականները: Պատգամաւորները, որոնց ընտրում է ազգաբնակչութիւնը, իսկ ինչ նոյն նշանակում է արքայադիւր, կարծում են ազգային ժողով, որը գումարվում է երկու տարին մի անգամ: Առաջին երկու տարին արքայադիւրն իրաւունք է տրվում մտցնել անհրաժեշտ օրէնքներ՝ դատաստանական, վարչական, ֆինանսական և զինուորական վարչությունների մէջ:

Նմանի պատգամութիւնը, որ մեծ անհանդստութիւն էր պատճառում Կ. Պոլսում, որովհետեւ նա սպասում էր սուլթանի իշխանութեանը Արաբիայի մի մեծ մասի վրա, և որը անադին ծախսեր էր նստում Բ. Դրանը, վերջապէս: Նրանում է, որ թիւրք գործի հրամանատար Արդուլ-ֆաշայի տարած յաղթութիւնը կտրական նշանակություն ունի: Այդ լուրը անչափ ուրախութիւն պատճառեց պալատում և սուլթանին, որը թմթիւնի աղամանազարդ շքանշանով վարձատրեց Արդուլ-ֆաշային: Սակայն սուլթանի դրօշը այդ յաղթութիւնը չէ կարող վերացնել այն հիմնական պատճառները, որոնք ստիպում են արաբ չէխներին ապստամբվել թիւրքացի կառավարութեան դէմ: Նմանի նուաճումից սկսած սուլթան Սելիմ ժամանակ, երեսուն և հինգ տարի շարունակ արաբների ապստամբությունը համարեա երբեք չէ դադարել:

ԻՍԼԱՄ ԼՈՒՐԵՐ

Պետերբուրգում այժմ կազմված է մի յանձնաժողով, որն ուսումնասիրում է արքեպիսկոպութեան հարցը: Այդ յանձնաժողովը ստանում է բազմաթիւ գեղեցիկներ, որոնք գնում են արքեպիսկոպութեան պատճառները և նրա առաջին առնելու միջոցները: Այդ գեղեցիկներից մեկը, ի միջի այլոց, մայրաքաղաքի լրագրողների խօսքով, իր վրա է դարձնում ընթերցողներին ուղարկությունը պ. Կրիկի գեղեցիկները: Հեղինակը գլխաւորապէս կանոն է առնում մանրարհեստաւորների կեանքի ժամանակակից պայմանների վրա, և այն համոզման է գալիս, որ վատ սնունդից և վաղվաճ օրվայ վրա վստահ չը լինելուց և կախված արքեպիսկոպութեան զարգացումը: Նա բերում է, ի միջի այլոց, բոչկապետ Բէօթքիի հաշիւը, որ հիմնված է Կերմանայի 106 խոշոր գործարանների պատասխանների վրա: Այդ գործարաններում բանում էին 103,557 բանուորներ: Հայից երեսուն էր արքեպիսկոպութեան հակումը մեծ կապ ունի սնունդի յատկութեան հետ: Այն գործարաններում, ուր բանուորներին սկսեցին լաւ կերակրել և զովացուցիչ խմիչքներ տալ, բանուորները առողջ էին, լաւ էին աշխատում և արքեպիսկոպութեան հակումը 20%օ-ով պակասում էր: Արքեպիսկոպութեան մասնաւոր շատ է տարածված արհեստաւորների մէջ: Պետերբուրգի բժիշկներից մէկն ասում է,

որ 12 տարվայ ընթացքում արեւելահայկա-
թիւնի համար հիւանդանոց մտնող 15,043
հիւանդանոցի 574 հոգեկաններ էին, առաջ-
նորոգմանը 554, դերձակներ 524, փակա-
նորոգմանը 372 և այլն:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԴՈՒՍԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԵՐ

ԱԼԷԿՍԱՆԴՐՈՍ, 8 փետրվարի: Խէղիվի կինը
արու զաւակ ծնեց:

ՊԱՐԻՉ, 8 փետրվարի: Վատարեալ հանգստու-
թիւն է տրուում: Կարգը պահպանելու համար
միջոցները շարունակվում են: Երէկվայ 150 ձեր-
բակավաճանքից, 60 հոգի բանտարկվեցին:

Երդուեալների դատարանը Գրէնօբլում երեք
տարվայ բանտարկութեան դատապարտեց Մաքս
Բէթին: Պարիզի և Ալժիրի ժողովներում դէպի
սպանութիւնները և կողոպուտները զրդելու
համար:

ՆՈՎՈՐՈՍԻՒՍԿ, 8 փետրվարի: Երկրորդ օրն
է, որ կատաղի ձիւնախառն փոթորիկ է: Հեռա-
գրական հաղորդակցութիւնը տեղ տեղ ընդհա-
տած է: Ռուսաց ընկերութեան շտաբանը Օդէ-
սայում մնաց:

ՄՈՍԿՎԱ, 3 փետրվարի: Փրանսիական կոլ-
նիան հեռագրիցներ ուղարկեց Փորի ալիքին՝
ցաւակցական և նախագահ Լուբէին՝ շնորհաւո-
րական: Կոլոնիան վճռեց պատգամաւորութիւն
ուղարկել Պարիզ արծաթէ պսակով Փորի դա-
գալի վրա դնելու համար: Ստորագրութիւն է
բացված այստեղ ապրող ֆրանսիացիների մէջ
Փորի անուշով հիւանդանոց հիմնելու համար
Մօսկվայում:

ՊԱՐԻՉ, 8 փետրվարի: Պատգամաւորների
ժողովը Դիւպլի 160,000 ֆրանկ կրէդիտ է
պահանջում Փորի ազգային թաղման համար,
այդ դուրսերից 80,000 ֆրանկ կը ծախսվի ար-
տասանմանում հոգեհանգիստներ կատարելու հա-
մար: Պատգամաւորների ժողովը ընդունում է
քննութեան անյետնաձգելութիւնը: Սոցիալիստ
Դէմաւտ պահանջում է, որ թաղումը բուն քա-
ղաքացիական լինի, և պաշտպանում է իր ա-
ռաջարկութիւնը այն ժամանակ, երբ աջակողմը
և կինտօնը չեն կերպով բողոքում են, սպառ-
նալով դուրս գնալ դաշինքից: Դէմաւտը կանգ-
նեցնում է հետօրին, ինչպէս յարգել սգա-
ւոր ընտանիքը: Նրա առաջարկութիւնը մերժ-
վեց 444 ձայնով 68-ի դէմ: Կրէդիտը ընդունվեց
463 ձայնով 42-ի դէմ:

ՊԱՐԻՉ, 9 փետրվարի: Պատգամաւորների ժո-
ղովը Պէյրաք առաջարկութիւն է անում թոյլ
տալ ժամանակաւոր կրեդիտ մարտ ամսվայ հա-
մար: Նախագիծն ընդունված է: Պատգամաւոր-
ների ժողովը միաձայն որոշում է՝ գնալ հինգ-
շաբթի Նիսեան պալատը՝ ներկայ լինելու Փորի
մարմինը տնից դուրս բերելու ժամանակ, թէ-
պէտ պաշտօնական կորստից պէտք է կազմա-
կերպվի «Notre-dame» եկեղեցում: Նիստը փակվեց:
ՊԱՐԻՉ, 9 փետրվարի: Հանքափորների մէջ
գործադուլ սկսվեց:

Սենտաի հանրապետական խմբերի բերօն
վճռեց վաղը հարցադնելու անել չաքաթ և կի-
րակի օրերը տեղի ունեցած ցոյցերի առիթով:

ՄԱՐԻԻԻ, 9 փետրվարի: Պատգամաւորների
ժողովը Ալիկ հաստատում է, որ կառավարու-
թիւնը հրամանագրեց Սանտ-Նագոն յանձնել
թշնամիներին՝ միապետութիւնը փրկելու համար:
Միմիստը կը պատասխանի վաղը: Նիստը ընդ-
հատվեց:

Սենտա: Արմէնաս, աղմուկի մէջ, յարձակվում
է մի քանի գեներալների վրա և ապադուցանում
է, որ պատերազմ շարունակելուն խանդարեց
կառավարութիւնը: Զինուորական միմիստը բո-
ղոքում է, ասելով, որ Կուբայում մնալ այլ ևս
անհնարին է: Մարշալ Բլանկօ հերքում է Ար-
մէնասի յարձակումները:

ՄԱՐԻԻԻ, 9 փետրվարի: Սենտաը վճռում է
ցաւակցութիւն յայտնել Փրանսիային Փորի մահ-
վան պատճառով: Սազատաւ մտցնում է Թի-
լիպեան կղզիները զիջելու նախագիծը: Արմէնաս
վերանորոգում է իր յարձակումները գեներալ-
ների վրա, որոնց մեղադրում է Սանտ-Նագոն
թշնամիներին յանձնելու համար, և զարմանք է
յայտնում, որ նրանցից մի քանիսը հրացանի չը
բռնվեցին: (Աղմուկ):

ՊԱՐԻՉ, 9 փետրվարի: Երեկոյան բուլվարնե-
րի վրա շատ զբոսողներ կային, որոնք շատ հա-
զրիստ էին պահում իրանց: Ոչինչ զէպքեր տեղի
չունեցան: Զեռը առած միջոցները ապահովում
են կարգը:

ՊԱՐԻՉ, 9 փետրվարի: Պատգամաւորների
ժողովը նախասնեակներում տարածված լուրե-

րին նայելով, որոնք, սակայն, բաւական ան-
որոշ են, նախագահի հրովարտակը շատ էլ ըն-
դարձակ չէ և, ընդհանուր կերպով, ասվում է
հետեւեալը: Շնորհակալութիւն յայտնելով սեն-
տօններին և պատգամաւորներին իրան մատու-
ցած մեծ պատուի համար, նախագահը կասի, թէ
ամեն ջանք կը գործադրէ նոր պաշտօնով իր
վրա դրած պարտաւորութիւնների բարձրու-
թեան վրա կանգնելու համար: Նա կը ստիպէ
յարգել սահմանադրութիւնը և յանձն կառնի
նրա ոգին բարեխղճօրէն տարածելու պարտաւո-
րութիւնը: Զերմ հրաւէր կարգավոր խաղաղա-
ման և համաձայնութեան գաղափարներին, հրո-
վարտակը կը խօսի ֆրանսիական հայրենիքի մա-
սին, գովասանական խօսքեր կուղղէ զօրքին և
յոյս կը յայտնէ, որ երկիրը իր ունեցած սիրով
դէպի զօրքը և յարգանքով դէպի արդարադա-
տութիւնը կը կարողանայ վերականգնել ներ-
դաշնակութիւն, համաձայնութիւն, նոյնպէս և
ժողովուրդը յուզող հարցի լուծումն ստանալ:
Նախագահը կը յիշեցնէ, որ ինքն միշտ նուի-
րում էր իրան զլիսաւորապէս բանաւորների, սօ-
ցիալական, տնտեսական, արդիւնագործական,
ֆինանսական և աշխատանքը կազմակերպելու
հարցերի ուսումնասիրութեանը: Նա կառաջար-
կի պարլամենտին նուիրել իրան գաղափարնե-
րի այդ տարբեր կարգին, որոնք պէտք է գործնա-
կան և պողպատեղ հետեւադրեցին հասցնեն: Իր
արտաքին յարաբերութիւնների մէջ Փրանսիան
կը հետևի բարեկամութեան հաւատարմ մնա-
լու քաղաքականութեանը, որ նա կարողացաւ
ստեղծել: Այդ քաղաքականութիւնը իր բարե-
խղճութեամբ, իր անշահօրութեամբ, իր հա-
ւատարմութեամբ պատմական արանդութիւննե-
րին՝ խաղաղութեան ամենահաստատ երաշխաւո-
րութիւնը կը լինի և ամեն ուրիշ բանից աւելի
կը կարողանայ Փրանսիայի համար պահպանել
այն տեղը, որ նա ունի աշխարհում:

Պատգամաւորների ժողովի նիստի ժամանակ
Դէմաւտը պահանջեց յայտնեց, որ թէպէտ Փոր
ֆրանկմասուն էր, բայց առանց հարցնելու նրանից,
քանանայ կանխելու մօտը: Փորի կարմնէտի
զլիսաւորը, Լէգալ երկրում է ագիտ. խօսքով
որ Փոր, կատարելապէս ուղքը գլխին, երկու
անգամ խնդրեց քանանայ կանխել իր մօտ:

ՊԱՐԻՉ, 9 փետրվարի: Փորի մահվան մասին
արձանագրութիւնը, որ ստորագրել են չորս բը-
ժիշկներ և որին ստորագրել է գեներալ Բայլի,
վկայում է, որ բոլորը միաձայն այն համոզման
եկան, որ արիւնը գլխին է խիլել, և կաթնա-
ծախար է եղել գէմը, և մարմին ձախ կողմը:
Պատգամաւորների ժողովի նիստից յետոյ,
Դիւպլի տեղեկացրեց տիկին Փորին պատգամա-
ւորների ժողովը վճռի մասին՝ ուղեկցել հանգու-
ցեալ նախագահի մարմինը Նիսեան պալատից:
Տիկին Փոր խորին կերպով զգացված էր արտա-
յայտված այդ համակրութիւնից:

Դիւպլի վերանորոգեց հրահանգներ՝ աղմկալի
ցոյցերին վերջ տալու նպատակով:
ՆԻԻ-ՆՈՐԻ, 9 փետրվարի: «Շերիլան» փոխա-
դրող նաւը երէկ Սուէցի վրայով ճանապարհ ըն-
կաւ Մանիլա 1385 մարդուց բաղկացած զօրա-
բաժնով:

ՄԱՐԻԻԻ, 9 փետրվարի: Սենտա: Կոլոնիանե-
րի միմիստը պաշտպանում է կառավարութեան
և գեներալների գործողութիւնները և յայտնում
է, որ կառավարութիւնը պատասխանատու է
վերջինների գործողութիւնների համար: Նիստը
վերջացաւ:

ԲՈՒԿԱՊԵՏ, 9 փետրվարի: Վիէնայից հա-
ղորդում են, որ կայսրը միմիստը-նախագահ՝ Նը-
շանակեց Ալիք և յանձնարարեց նրան միմիստ-
րութիւն կազմել: Սէլ ընդունեց յանձնարարու-
թիւնը և վաղը, առաւօտեան, կերթայ Բուդա-
պէշտ համաձայնութեան մասին դիմադիր կու-
սակցութեան ընդհատած բանակցութիւնները
վերականգնելու համար:

ՄԱՐԻԻԻ, 9 փետրվարի: Պատգամաւորների
ժողովը Սիլվէա առաջարկութիւն է մտցնում,
որով դատապարտում է կառավարութիւնը նրա
անտարբերութեան համար դէպի երկրի թշուա-
ռութիւնները:

Պատգամաւորների ժողովը միաձայն որոշում
է խորհրդ կառավարութիւնից, որ նա ցաւակ-
ցութիւն յայտնէ Փրանսիային Փորի մահվան
պատճառով:

ՊԱՐԻՉ, 9 փետրվարի: Ձախակողմի մի քանի
խմբերի բերօն վճռում է գնալ առանձին առան-
ձին Դիւպլի մօտ և նրա ուղարկութիւնը դարձ-
նել, թէ անհրաժեշտ է արգելել երէկ և անցեալ
օրը տեղի ունեցած ցոյցերի կրկնութիւնը:

Խմբագիր՝ ԱԼԷԿՍԱՆԴՐՈՍ ԳԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատար.՝ ԱՐԹՐՈՒՆՈՒ ԺԱՄԱՆԳՆԵՐ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ

Ճանուցանում է ընդհանուր դիտութեան, որ դուրսի 1898 թիւի ղեկեղծների 14-ի նիստում կա-
յացած որոշման հիման վրա ներկայ տարվայ յունվարի 1-ից մտցնվում է անշարժ կալուածը
նեքի նոր գնահատութիւն: Անշարժ կալուածը ունեցողներին առանձին ճանուցարանով կը
յայտնվի այն հարկը, որ պէտք է նրանք տան քաղաքի օգտին նոր գնահատութեամբ: Իսկ մինչև
այդ ճանուցարանը ստանալը կալուածատէրերը պէտք է վճարեն հարկը հին գնահատութեամբ: Եթէ
նոր հարկը աւելի մեծ կը լինի, քան հինը, այն ժամանակ կալուածատէրերը պարտաւոր են
լրացնել պակասորդը և արտօնութիւն ունեն մինչև ապրիլի 30-ը չը վճարել տուգանք այդ հարկը
ուշացնելու համար: Իսկ եթէ նոր հարկը դուրս գալ հինից պակաս, այն ժամանակ այդ աւելորդ
տրված գումարը կը հաշվի տարվայ երկրորդ կիսամեակի հարկի մէջ, և կը վերադարձվի, եթէ
պակասը այդ հարկի գումարից աւելի է: (Հ. Տ. Ո.)

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

Թիֆլիսում, վաճառվում են հետեւեալ հայերէն նոր գրքերը.

Գ. Կ.	Գ. Կ.
Աղանեան Հ. Գ. Ե., «Լուծայ», գրական հանդէս, 1899 թ. ա. գիրք (IV տարի) Թիֆլ.	2 —
Առաջին հայերէն պատմ. օրացոյց, 1899 թ. Թիֆլ.	50 —
Խոհարարութիւն, Թիֆլ. 1898 թ.	40 —
Առեւտր. Նիւնոյ, Նոր-Նախ, 1898 թ.	30 —
Քրոն-Նիւնոյ, վէպ, Թիֆլ. 1898 թ.	30 —
Աւետիքեան Ստ., Իրանիայի դատը, Բագու, 1898 թ.	80 —
Նահապետ, Թիֆլ. 1898 թ.	20 —
Բարեւոյդ արեան, Բարեւոյդի առանձին, Թիֆլ. 1898 թ.	20 —
Բերբերեան Ռ., Հայոց նորագոյն բանաստեղծները, մասն ա. Ռոստոմ Դօնի վրա, 1898 թ.	20 —
Բէրէտ, Փորիկ լորիկ պատմութիւնը, Բագու, 1898 թ.	1 25 —
Բարեւոյդ Ե. Ս., Բանաստեղծը և հերոսը, Թիֆլ. 1898 թ.	25 —
Բրուտեան, Ռամկական միմիստից, երկրորդ տպագր. Աղէքս. 1898 թ.	60 —
Դ. Վ. Երկրի, Օղը և կեանքը, Թիֆլ. 1898 թ.	10 —
Զեւրիս սկի, Հաւ, տառնեղեք նկարով, Թիֆլ. 1898 թ.	5 —
Թաւադեան, Հայ ժողովրդի արհեստագործութիւնը, Թիֆլ. 1898 թ.	40 —
Լաւայեան Եր., «Աղագրական հանդէս», 1899 թ. գ. գիրք, Թիֆլ.	2 —
Ձաւար, Թիֆլ. 1897 թ.	1 —
Ձանգեղուրի գաւառ, Թիֆլ. 1898 թ.	80 —
Վարանդա, Թիֆլ. 1898 թ.	1 20 —
Լանգստօտ, Մեղունք, Թիֆլ. 1898 թ.	15 —
Լեւոնուհի, Ամուսնութեան դարգացում, Թիֆլ. 1897 թ.	20 —
Լեւոնուհի, Դե, Թիֆլ. 1898 թ.	15 —
Լ. Ա., Սաֆօ, պօէմա, Շուշի, 1897 թ.	50 —
Կօպպէ, Հանրիէտ, Թիֆլ. 1899 թ.	30 —
Մալխասեան Երվանդ, Զօրութ-Սորոտ, ա. գիրք, Թիֆլ. 1898 թ.	30 —
Յարութիւնեան Եր., Սանահին, Թիֆլիս, 1898 թ.	30 —
Յուդայի վերջին գիշերը, Թիֆլ. 1898 թ.	7 —
Պասկալ-Նիւրա կեանքը և գիտական գործունէութիւնը, Թիֆլ. 1899 թ.	20 —
Սկոտտ Վալտ., Կղզիների լորիկ, Թիֆլ. 1898 թ.	1 —
Սիլվիցկի, Խորամանկ աղուէք, Թիֆլ. 1898 թ.	10 —
Սոլովեան, Կտրված սիրտ, վէպ, Մոսկ. 1898 թ.	40 —
Տէր-Վ. Երանցեան, Մայրենի լեզու, ա. տ. Թիֆլ. 1899 թ.	35 —
Տարբեր, մայրենի լեզուի բերականութեան, ա. և բ. մասերը, Թիֆլ. 1899 թ.	50 —
Տաղաւարեան, Առողջապահութիւն առտնին, Կ. Պոլիս, 1898 թ.	2 —
Փօն-Վ. Իլդէբերուխ, Կալուրայի այգու, Թիֆլ. 1898 թ.	20 —

Հասցէն՝ ТИФЛИСЬ, Центральная Книжная Торговля. (Հ.) 2—3

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ի

ԼԵՈ

Մ Է Լ Ի Ք Ի Ա Ղ Զ Ի Կ Ը

(Պատմական վէպ, 755 էրես)

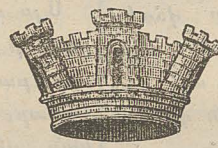
Գիրք 1 ԲՈՒՐ. 30 ԿՕՂԵԿ (սովեկաթ 2 րուբլի)

Ծախվում է Թիֆլիսում՝ հեղինակի մօտ («Մշակի» խմբագրատանը) և Կենտրոնական գրա-
վաճառանոցում ՇՈՒՇԻՄ՝ Բագրատ Տէր-Սահակեանցի գրավաճառանոցում:

Հեղինակի հասցէն՝ ТИФЛИСЬ, редакция „Мшакъ“.

2—10

ՈՒՐԲԵՆ

L'URBAIN

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, ՕԺԵՏԻ, ՀԱՍՈՑԵՆԵՐԻ և այլն ԱՊԱՀՈ-
ՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, առանձին ճանուցարանով՝ հիւանդութեան և աշխատելու անընդհատելու
թեան զէպքերում, և մասնակցութիւն ունենալով դուրս արգիւնքի մէջ հէնց ապահովա-
կութեան առաջին տարուց սկսած: Գրասենեակը՝ Անդրկովկասի, Անդրկասպեան
երկրի, Թիւրքեստանի և Բուխարայի համար՝ գտնվում է Թիֆլիսում, Միքայէլեան փո-
ղոց, տուն Ամիրազովի № 103:

Գլխաւոր լիազոր. ԲԱՐԱՏ ԳԵՐԱՍԻՄՈՎԻՉ ՏԵՐ-ՄԱՔԷՆՍԵԱՆ
Տեղաւոր. ՆԻԿՈԼԱՅԻ ԳԵՐԱՍԻՄՈՎԻՉ ՏԵՐ-ՄԱՔԷՆՍԵԱՆ

Տեղեկութիւններ և բերանները տալիս են ընկերութեան գործակալները կայսրութեան բոլոր
քաղաքներում: (ամս. 10, 25) 15—20

Կենտրոնական գրավաճառանոցը

բաց է անում բաժանորդագրութիւն

Վ. Փ Ա Փ Ա Ձ Ե Ա Ն Ի

ՆԵՍՍԱ

Ընդարձակ վէպի համար, որ կը բաղկանայ 350—400 խորք երեսներից: Վէպի նիւթը եւրօպա-
կան այդ ուսանողների, այլ և մեր ներկայ հասարակութեան կեանքից է: Բաժանորդագրութիւնը
արժէ 1 րուբլի, իսկ գիրքը լոյս տեսնելուց յետոյ կարծես 1 ր. 50 կ.: Բաժանորդագրութիւնը
ընդունվում է մինչև մայիսի 1-ը: Բաժանորդագրութեան համար դիմել Կենտրոնական գրավաճա-
ռանոց: Тифлис, Центр. книжн. торг. Употребительской Librerie Centrale. Tiflis.

(Հ.) 2—10